

کار و سیمای کار آفرینان در فرهنگ اسلامی

تالیف

دکتر غلامرضا منتظری

دکترای فرهنگ و تمدن اسلامی

دکتر محمدرضا باایی فیشانی

دکترای مدیریت و کارآفرینی

بی‌گمان گسترش مرزهای دانش از رسالت‌های جامعه دانشگاهی است و نشر دستاوردهای
ارزنده در پروراندن درخت تنومند دانش جایگاه ویژه‌ای دارد.

شورای انتشارات دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان بر این باور است که چاپ
آثار استادان و پژوهشگران می‌تواند افزون بر گسترش یافته‌های علوم، بستری فرهنگی برای
شکوفایی اندیشه و خودباوری فراهم کند.

امید است با چاپ این کتاب که یکصد و شصت و یکمین اثر این مجموعه است بتواند همگام
با سایر مراکز علمی کشور گامی موثر در اعتلای علمی فرهیختگان ایران زمین بردارد.

سرشناسه	منتظری، غلامرضا، ۱۳۳۸ -
عنوان و نام پدیدآور	کار و سیمای کارآفرینان در فرهنگ اسلامی/تالیف غلامرضا منتظری، محمدرضا بابایی فیشانی.
مشخصات نشر	گلستان: دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	۱۷۶ص.
شابک	978-600-97920-6-1
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	کار و اشتغال -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام -- Religious aspects -- Islam
موضوع	کارآفرینی -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام -- Religious aspects -- Entrepreneurship - Islam
شناسه افزوده	بابایی فیشانی، محمدرضا، ۱۳۵۰ -
شناسه افزوده	دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان
رده بندی کنگره	۱۱۰۵۲/۱۳۰۱۳/۲۳۰ BP
رده بندی دیویی	۸۱۰.۹۷
شماره کتابشناسی ملی	۵۲۱۰۱۵

دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان

نام کتاب: کار و سیمای کارآفرینان در فرهنگ اسلامی
پدیدآورندگان: غلامرضا منتظری - محمدرضا بابایی فیشانی
ناشر: انتشارات دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان
نوبت چاپ: ۱

مشخصات ظاهری: ۷۶ ص

قیمت: ۱۶۰۰۰۰ ریال

سال نشر: ۱۳۹۷

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

شماره شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۷۹۲۰-۶-۱

چاپ: نوروزی ۰۱۷۳۲۲۴۲۲۵۸

امور توزیع و فروش: گرگان، میدان بسیج، پردیس جدید، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع

طبیعی گرگان، مرکز نشر کدپستی: ۱۵۷۳۹-۴۹۱۳۸؛ تلفن و نمابر: ۰۱۷۳۲۴۳۷۶۱۳

فهرست مطالب

۱. ارزش کار و ارجمند کردن کارآفرینان	۳
۱- مفهوم کار	۳
۲- ویژگی های کسب و کار	۵
۳- کارآفرینی	۵
۴- اهمیت و ضرورت کارآفرینی	۸
۵- فرهنگ دینی و کارآفرینی	۹
۶- کار و تندرستی در قرآن و نگاه وحیانی	۱۱
۶-۱- عمل صالح و حیات طیبه	۱۱
۶-۲- نقش تلاش و عمل	۱۱
۶-۳- کار، آبادانی و پیشرفت	۱۲
۶-۴- تلاش در جهت تأمین نیازهای زندگی	۱۳
۶-۵- ترغیب و تشویق به تولید	۱۴
۷- کار و تلاش در روایات و متون اسلامی	۱۵
۷-۱- در کلام و سیره نبوی (صلی الله علیه و آله)	۱۷
۷-۱-۱- کار، اولین دستور خداوند به حضرت آدم	۱۷
۷-۱-۲- پیشگامی پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) در تأمین معیشت	۱۷
۷-۲- کار، کمال نیک فرجامی	۱۸

۱۸	۷-۳-کار، بالاترین عبادت
۱۸	۷-۴-کار، تکلیف و وظیفه
۱۹	۷-۵-کار وسیله خیر و برکت
۲۰	۷-۶-در کلام و سیره ائمه معصومین (علیه السلام)
۲۷	۸-منزلت و ارجمندی تلاشگران و کارآفرینان
۲۷	۸-۱-کار، جهاد برتر
۲۸	۸-۲-در زمره و مرتبه شهدا
۲۹	۸-۳-در ردیف انبیاء
۲۹	۸-۴-محراب و ارجمند پروردگار
۳۰	۸-۵-ملاکات و نشانگر مراتب عبادت
۳۲	۸-۶-جایگاه ممتاز در بهشت
۳۳	۸-۷-شایسته تجلیل و تکریم
۳۳	۸-۸-کار به مصداق صدقه
۳۴	۸-۹-کارآفرینان، عناصر مفید و با فضیلت
۳۴	۸-۱۰-ارزش و جوهره انسان
۳۴	۸-۱۱-گنجینه های ارزشمند اجتماعی
۳۷	۲. ویژگی ها و بایسته های کارآفرینی
۳۷	مقدمه
۳۸	الف) ویژگی های روحی-روانی:
۳۸	۱-فرصت شناسی
۴۱	۲-ریسک پذیری (تمایل به ریسک و مخاطره)
۴۳	۳-تشویش گریزی
۴۳	۴-روش مندی
۴۳	۵-اولویت محوری در امور
۴۴	۶-نقدپذیری و پاسخگویی
۴۶	ب) ویژگی های فردی-جسمی

۴۶	۱-سحر خیزی.....
۴۷	۲-سستی گریزی.....
۴۹	۳-همت و تلاش.....
۵۲	۴-کار و تلاش با تمام ظرفیت.....
۵۳	۵-استقامت و پایداری.....
۵۵	۶-تناسب کار با توانمندی و استعداد.....
۵۶	(ج) ویژگی های فردی-اجتماعی.....
۵۶	۱-شایسته سازی.....
۵۶	۱-۱-علم و انایی.....
۵۸	۱-۲-توانایی و کارآمدی.....
۶۰	۱-۳-تجربه گرایی.....
۶۱	۱-۴-استقلال و خودباوری (مردم گستر درونی).....
۶۳	۱-۵-خودکفایی در مشاغل خانگی و نیز های خانواده.....
۶۵	۱-۶-خودکفایی در عرصه کشاورزی.....
۶۹	۱-۷-کمال جوئی و رشدخواهی.....
۷۲	۱-۸-مردم گرایی و سودمندی.....
۷۴	۱-۹-اخلاقیت و نوآوری.....
۷۶	۱-۱۰-فرجام تحجّد و کهنگی.....
۷۶	۱-۱۱-ارتباط آسان و درست.....
۷۷	۱-۱۲-پیروی از الگوهای موفق.....
۷۸	۱-۱۳-شناخت احکام و اخلاق کسب و کار.....
۷۹	(د) ویژگی های اقتصادی.....
۷۹	۱.دوراندیشی و آینده گری.....
۸۱	۲.مداومت و استمرار (مداومت و ثبات حرفه ای).....
۸۵	۳.پیشگامی و پیشرانی.....
۸۵	۴.اتقان و کیفیت محوری.....
۸۸	۵.مولد و احتکار گریز.....

۹۲	۶. تقویت تولید ملی
۹۲	۷. اعتماد آفرینی
۹۳	۸. ابزار شناسی
۹۳	۹. تعادل و میانه روی
۹۴	۱۰. فقر ستیزی
۹۵	هـ) ویژگی های اخلاقی و معنوی
۹۵	۱. قصد قربت و خیرخواهی
۹۷	۲. توکل در امور
۱۰۰	جلوه هایی از منش توکل در کلام مقام معظم رهبری
۱۰۱	۳. تقوی و پرهیز کار
۱۰۳	۴. آخرت گرایی
۱۰۷	۵. طهارت و پاک دست
۱۰۹	شرایط کسب حلال
۱۱۱	آثار و پیامدهای کسب ناپاک و درآمد های فاسد
۱۱۲	۶. پرهیز از سوگند و قسم
۱۱۳	۷. صداقت حرفه ای
۱۱۵	۸. وجدان و مسولیت پذیری
۱۱۸	۹. قدر شناسی
۱۱۹	۱۰. توفیق طلبی
۱۱۹	۱۱. پای بندی به دعا و نیایش
۱۲۱	۳. پیامدهای کار و کار آفرینی
۱۲۱	الف) عواقب روانی - شخصیتی
۱۲۱	۱. نشاط و طراوت
۱۲۲	۲. عزت و کرامت نفس
۱۲۵	۳. رهایی از پریشانی و اضطراب
۱۲۶	ب) عواقب اجتماعی
۱۲۶	۱. بی نیازی از دیگران

۱۲۷	۲. کاهش آسیب های اجتماعی
۱۲۸	۳. افزونی قدرت و سرمایه اجتماعی
۱۲۸	ج (عواقب اقتصادی
۱۲۸	۱. رفاه زندگی آسان
۱۲۹	۲. پایداری و بقاء زندگی
۱۳۰	۳. توسعه و آبادانی
۱۳۱	۴. افزایش روزی و برکت
۱۳۲	۵. سودمندی برای مردم
۱۳۳	د. نتایج مادی
۱۳۳	۱. سعادت و نیک ف بامی
۱۳۶	۲. آمرزش گناهان
۱۳۶	۳. عزت و منزلت اخروی
۱۳۹	۴. دستیابی به اهداف و آرمان ها
۱۳۹	۵. برخورداری از اجر مجاهدان
۱۴۰	۶. ارجمندی نزد پروردگار
۱۴۰	۷. پذیرش دعا و عبادات
۱۴۱	۴. کارگریزی، پیامدها، نتایج
۱۴۱	الف) پیامدهای روانی و شخصیتی
۱۴۱	۱. ترویج غم و اندوه
۱۴۲	۲. ندامت و فرصت سوزی
۱۴۳	۳. وابستگی و سرباری
۱۴۴	۴. تن آسایی و کسالت
۱۴۵	ب) پیامدهای اجتماعی
۱۴۵	۱. فقر و نابسامانی
۱۴۶	۲. فساد و تباهی زندگی
۱۴۸	۳. خفت و ذلت

۱۴۹		۴.تضییع حقوق دیگران
۱۵۰		ج) آسیب های معنوی
۱۵۰		۱.دوری از رحمت خدا
۱۵۱		۲.زمینه ساز کفر و بی دینی
۱۵۳		۳.منفور پیشوایان
۱۵۴		۴.محرومیت از پاداش دنیوی و اخروی
۱۵۵		۵.مانع اجابت دعا
۱۵۷		۶.مرگ تریجی
۱۵۹		منابع

سخن آغازین

هر اساسی پس از گام نهادن در دوره جوانی و مراحل رشد، به اهداف و آرمان هایش در افق پیش رو می اندیشد و پرتوهای متعددی را در خصوص چرایی و چگونگی و نحوه تحقق اهداف، با خویش، قرارداده و به همسالان در میان می نهد. آنچه در میان انبوه نیازهای مادی و معنوی، بیشترین فراوانی را به خود اختصاص می دهد و به یک دغدغه اساسی مبدل می گردد، نوع شغل، کار، حرفه، پیشه و چگونگی تأمین مخارج زندگی و معیشت است. به تعبیر دیگر کار و تلاش و جدّ و جهد موثر برای دستیابی زندگی تمام با آسایش را می توان در زمره اولین و اساسی ترین نیازهای بشری قلمداد نمود که قلمرو نگاه هر فردی را از روزهای آغازین زندگی تا واپسین لحظات، به خود معطوف می نماید. بدین سبب است که در بین فرمان های صادره به حضرت آدم (علیه السلام) نیز، تلاش و کار در جهت پاسخگویی به نیازهای و تأمین معیشت، در زمره دستورات آغازین، قرار می گیرد.

کار و کارآفرینی، بخش بزرگ و شاید زیربنایی ترین قسمت زندگی انسان است، چرا که در پرتو کار و تلاش هدفمند، جوهره درونی و قابلیت های انسان ظهور و بروز می کند و زمینه شکل گیری جامعه ای امیدوار، پاسخگو به نیازهای اساسی و زندگی همراه با نشاط و پویایی، فراهم می آید. در فرهنگ اسلامی، کار و کارآفرینی، بدلیل نقش تعیین کننده اش در عزت دنیوی و سعادت اخروی و تمدن سازی، به عنوان عمل صالح قلمداد شده است و در این فرهنگ، انسان عابد و مومن کسی است که علاوه بر تلاش در تأمین نیازهای خویش، به یاری و کمک دیگران نیز اهتمام ورزد نه اینکه سرباری باشد که قلمرو نگاهش در تأمین نیازها، به دیگران معطوف گردد. بر این اساس است که از کار و تلاش سازنده و اثربخش در آموزه های دینی بعنوان «عبادت برتر

۲ کار و سیمای کارآفرینان در فرهنگ اسلامی

«عمل صالح»، «وسیله تقرب الهی»، «آمرزنده گناهان»، «زمینه ساز سعادت»، «جهاد در راه خدا»، «وسیله عمران و آبادانی»، «عامل طراوت و نشاط اجتماعی» یاد شده است و در مقابل، هرگونه بیکاری، تن آسایی و سست عنصری، مورد نکوهش و سرزنش قرار می گیرد و جایگاه چنین افرادی تا مرز بی ارزشی و در نهایت دوری از رحمت و عنایت الهی، تنزل می یابد. کار و تولید در آموزه های دینی، ارزش ذاتی دارد و کار کردن و گام نهادن در مسیر عمل مفید و سودمند برای جامعه، مطلوب است، زیرا در پرتو تلاش و تولید، علاوه بر آثار و پیامدهای اقتصادی (نقش کلیدی در رشد و توسعه اقتصادی و فقرزدایی) در جهت تقویت بعد معنوی فرد و جامعه، پیشگیری از فساد اجتماعی، ایجاد نشاط و طراوت و افزایش میزان رضایت از زندگی نیز بسیار مؤثر است.

در مجموعه - صر تا پیش بر آن بوده است تا با الهام از احادیث و روایات و سیره عملی پیامبر اکرم (صلی الله علیه و اله) را امتی (علیه السلام) در مورد کار و کارآفرینی تصویر روشنی از مبانی نظری کار، ارزش و منزلت کارآفرینان و پیامدها ارائه گردد.

امید که گامی هر چند کوچک در جهت دستیابی بدین مقصود و بهره مندی هر چه بیشتر محققان، مدیران و علاقمندان به پژوهش در عرصه کار و کارآفرینی در فرهنگ و تمدن اسلامی، قلمداد گردد.